

*Моїй коханій дружині
Любові Сергіївні присвячую.*

Автор

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі!

Перед вами книга, яка, можливо, суперечить вашому світогляду. Неодмінне право людини мати особисті переконання. Погодьтеся, однак, що й автор має право на власну думку. Тим паче, така тема в історичній літературі досліджується нечасто, хоча після розвалу радянської імперії настав великий час Істини.

Припускаючи, що чимало читачів виховані на ідеології більшовицької історіографії, я визнав за потрібне спертися на фактологічні оповіді тих істориків, зусиллями яких створено міфологію «держави Російської», щоб читачі, зіставляючи оголені факти історії, самі змогли зробити правильні висновки. Ніколи ні російська державна влада, ні царська, ні більшовицька не дозволяла звичайній людині мати власну думку, сформовану в результаті ознайомлення з першоджерелами. Влада завжди змушувала вірити їй на слово. Якщо ж громадянин опирався одурманюванню й усе ж намагався сформуванати власну позицію, він, як правило, завершував свої пізнання в тюремній камері.

Російська імперія свято оберігала свою історичну міфологію, а відтак істина в чистому, неспотвореному вигляді

рідко оприлюднювалася в оповідях державних істориків. Вона завжди була завуальована, докорінно перекручена й загорнута в словесну патріотичну упаковку.

Авторові довелося очищати історичні факти від величезної маси супутнього словесного сміття, а нерідко й від звичайної відвертої облуди. В основу дослідження свідомо покладено першу об'ємну «Історію держави Російської», яку на світанку XIX століття написав нащадок татаро-монгольської знаті, що масово заселила в XIII–XVI століттях Московію, незабутній Микола Михайлович Карамзін. Адже всі наступні російські історики, серед яких С. М. Соловйов і В. О. Ключевський, професори, завідувачі кафедри російської історії Московського університету, лише повторили історичну канву, викладену М. М. Карамзіним, змінюючи або підсилюючи деякі акценти, однак зберігаючи саму серцевину міфології.

М. М. Карамзін на початку XIX століття був відвертим, коли писав у передмові до своєї «Історії...»:

«... Історія, кажуть, сповнена брехні: скажімо краще, що в ній, як у справі рук людських, буває доважок брехні, однак характер істини завжди більш-менш зберігається, і цього досить для нас, щоб скласти собі загальне уявлення про людей і діяння...» [1, том 1, с.18].

Але якщо М. М. Карамзіну було досить «більш-менш» зберегти істину, маючи в оповіді «доважок брехні», то автор дослідження вважав своїм завданням очистити матеріал від цього «доважку», який, на моє тверде переконання, був свідомо і з певною метою впроваджений в історію Російської імперії.

Як же сталося, що я, людина практичної справи, яка побудувала сотні мостів у Казахстані, на території, що дорівнює площі Західної Європи, раптом зацікавився «історією держави Російської»?

Спонукало до цього те, що авторові довелося добряче поїздити й чимало побачити на просторах від Львова до Тинди й від північного Уренгоя до спекотного Термеза; зустрічатися з тисячами людей — від принижених і знедолених до гор-

довитих партійних владик найвищого рангу, які щиро вірили у свою непогрішність і незамінність. Хоч би де випадало мені бувати, завжди стикався із затаєною, глибоко прихованою брехнею офіційної державної влади. На побутовому людському рівні ця брехня відверто випирала назовні.

На початку сімдесятих років я випадково довідався в Москві, що 1959 року, коли майже весь наш факультетський випуск мостобудівників і тунельників відправили з України в Росію, Казахстан і ще далі, з Росії в Україну спрямували аж ніяк не менше таких самих молодих фахівців. Для мене це стало великим відкриттям. Звісно, я — молоде-зелене — обурився: навіщо витратити гроші на зустрічне переміщення молодих фахівців, відправляючи одних із Дніпропетровська в Новосибірськ, Хабаровськ, Казахстан і на Далекий Схід, а інших — з Новосибірська, Москви й Ленінграда в Україну? Безглуздя в державному масштабі!

Аж ні! Виявилося — у Москві все було продумане до дрібниць. Про це мені повідомили у союзному держплані в часи перебування. Той керівник був відвертий до цинізму. Можливо, далася взнаки й мода часу, коли вважалося природним уразити «глобальними думками» будь-кого, хто приїжджав у Москву.

Він сказав приблизно таке:

— Партія поставила завдання створити єдиний радянський народ, і держплан зобов'язаний був виконувати це завдання. Що в цьому незрозумілого? Народи повинні асимілюватися в єдиний радянський народ, для чого слід освічених людей вилучати з однієї республіки й спрямовувати в іншу, де їх бракує — доповнювати з Росії.

— Виходить, що радянський народ сформується шляхом зросійщення іногородців. Але ж це позначиться і на російському народові, — заперечив я.

— Дурниці! — відрізав держпланівець. — Нації як такі — відіморуть. І дуже швидко. Погляньте на Сполучені Штати, і ви все зрозумієте.

Він був переконаний у правильності політики зросійщення. Сумніви його не мучили.

У мені давно нагромаджувався протест проти такої політики. Та розмова стала краплею, котра переповнила чашу терпіння. Я почав докопуватися до кореня цього явища.

І що далі заглиблювався у вивчення питання, то виразніше розумів: політика комуністів — продовження давньої імперської.

1989 року в Москві, на Арбаті, вперше побачив людей, які просили дозволу в московській владі на відновлення греко-католицької церкви. Був свідком, як радянська влада грубо й цинічно, за допомогою ОМОНу і кийків розганяла жінок, дітей та літніх людей лише за спробу висловити своє прохання. Бачив священика московської православної церкви, який задоволено спостерігав за побиттям нещасних людей. Він був у захваті від погрому. Хоча всі довкола обурювалися діями «чорносорочечників».

Тієї московської осені я чітко усвідомив підлість не лише радянської влади, а й московських церковних владик, які без докорів сумління присвоїли майно іншої церкви, зневаживши таким чином саму суть релігії — не зазіхати на чуже.

Незабаром знайшов підтримку свого обурення в щоденниках професора Російської духовної академії В. О. Ключевського: «На Заході церква без Бога, у Росії Бог без церкви».

Ці слова сказала людина, яка читала лекції в духовній академії.

Однак гоніння на все незалежне, на все ще не зросійщене, почалося не сьогодні й не вчора, а стало державною політичною суттю Московії багато сотень років тому. Воно всоталося в кров великороса-державника і завжди було особливо помітне на побутовому рівні.

Можна навести сотні прикладів шовіністичної поведінки росіян, які навіть не звертали уваги на свої слова та дії. Вони вважали їх правомірними й незаперечними.

У 1954 році викладач математики в Дніпропетровському транспортному інституті заявив мені:

— У нас лекції читають російською мовою. Тому й відповідайте нею. Ваша українська мова, можливо, була гарна в селі, але тут, у вузі, недоречна.

І я, молодий хлопець, який побажав здобути освіту в себе на Батьківщині, почав перекручувати відповідь російською мовою. А доволі освіченій російській людині навіть на думку не спало, що в Україні студент-українець має право послуговуватися рідною мовою. Викладач не вважав за потрібне вивчити українську, хоча все життя прожив на українській землі.

Значно пізніше, в Караганді, куди мене направили після закінчення інституту і де мені довелося працювати багато років, трапився не менш пам'ятний випадок. На початку шістдесятих років у палаці гірників Караганди діяв самодіяльний український драматичний театр, яким керував викладач гірничого технікуму Ярослав Петрович. Довкола цієї людини групувалося чимало молодих хлопців і дівчат — вихідців з України. В самодіяльності у ті роки брав участь і я, навіть виконував роль Миколи Задорожного у п'єсі Івана Франка «Укране щастя».

Якось під час репетиції до мене підійшов незнайомець років тридцяти і ввічливо поцікавився:

— Тут збирається багато українців, серед них можуть вестися непотрібні розмови. Що ви про це думаєте?

Я й раніше звертав увагу на елегантного чоловіка, який часто з'являвся на репетиціях, не беручи в них участі. Хоча репетиції зазвичай ішли двома-трьома складами, і ролей для учасників вистачало.

У житті я дуже болісно сприймав зазіхання на свою національну гідність. І того разу змовчати не зміг.

— А ви й за росіянами стежите, коли вони збираються групою? Адже й вони можуть вести неналежні розмови. Чи наглядаєте тільки за українцями?

Чоловік трохи сторопів, пограв жовнами, однак стримався і мовчки відійшов.

Пізніше Ярослав Петрович сказав, що той елегантний молодик був співробітником «органів», і попросив наступного разу промовчати. Бо розженуть і скаржитися буде нікому. Для цієї державної структури одночасний збір півсотні українців здавався підозрілим. Особливо, якщо вони спіл-

кувалися рідною мовою. До речі, після постановки «Украденого щастя» українську трупу розігнали без пояснення причин. Така була суть створення «радянського народу».

Але подібне відбувалося не лише з українцями, хоча їм діставалося найбільше. Політика зросійщення тією чи іншою мірою торкнулася всіх народів. Здається, 1974 року довелося почути в інтелігентній казахській родині, як десятилітній син сказав своєму батькові, директорові великого підприємства:

— Навіщо мені вивчати казахську мову? Вона в житті не знадобиться.

Приголомшений батько сидів мовчки, не знаючи, що відповісти. Син, власне кажучи, мав рацію. Ми пожинали плоди «великого радянського інтернаціоналізму». До речі, російська людина заради того ж інтернаціоналізму ніколи не вважала за потрібне вивчити мову корінного народу республіки, в якій проживала.

А за кілька років у потязі Київ — Хмельницький вчителька-українка, яка їхала з чоловіком і дочкою додому у Вінницю, розповіла мені, що в цьому стародавньому українському місті є лише одна українська школа. І, хоч як це сумно, вона дочку в українську школу не віддасть.

— Усе в Україні заведено так, що, не знаючи російської мови, людина стає неповноцінною. Дочка не зможе стати навіть учителем української.

Я довго стояв біля вікна вагона, осмислюючи страшну правду, що відкрилася мені. Чітко усвідомив, який жорсткий механізм зросійщення запустила Московська імперія.

А дорогою назад у Київ їхав зі мною в одному купе хлопець-латиш, який гостював у Кам'янці-Подільському в друга, моряка-підводника. Обидва дивом залишилися живі, врятувавшись із затонулого підводного човна. Хлопець із сивим волоссям і зелено-попелястими очима, як про щось цілком природне, але дуже образливе, розповів, що ось уже п'ять років він, хоч і пільговик-інвалід, живе з родиною в хліві, чекаючи квартири. А російські офіцери-відставники

одержують квартири поза всякою чергою, — їх уже в нашому місті більше, ніж нас, латишів, — зітхнув він і відвернувся, ховаючи скупі чоловічу сльозу.

Таких прикладів можна наводити сотні. Та наразі спинімося. Бо автор має підставу для розмови. Цілеспрямовані дії Російської імперії щодо зросійщення народів і наштовхнули мене на вивчення самої суті імперії, її внутрішньої ідеології й коріння.

ПРОЛОГ

«У кривавому болоті московського рабства, а не в суворій славі норманської епохи стоїть колиска Росії. Змінивши імена і дати, побачимо, що політика Івана III і політика сучасної московської імперії є не просто схожими, а й тотожними...»

Росія породжена й вихована у потворній і приниженій школі монгольського рабства. Сильною вона стала тільки тому, що в майстерності рабства виявилася неперевершеною. Навіть і тоді, коли Росія стала незалежною, вона й далі залишалася країною рабів. Петро I поєднав політичну хитрість монгольського раба з величчю монгольського володаря, якому Чингісхан заповів підкорити світ...

Політика Росії — незмінна. Російські методи і тактика змінювалися і змінюватимуться, але провідна зірка російської політики — підкорити світ і правити в ньому — є й буде незмінною. Московський панславізм — це лише одна з форм московського загарбництва».

Карл МАРКС

Частина перша

«ВЕЛИКОРОСИ»

1

Якось, перебуваючи в Сибіру, купив кілька журналів «Родина» за 1993 і 1994 роки. Полюбляю читати це видання відтоді, як воно надрукувало солоухінські розмисли про великороса-Леніна, відкривши для простого люду глибоко приховані більшовицькою цензурою цинічні думки, цитати, телеграми цього воістину Мефістофеля ХХ століття.

Досить уважно прочитав статтю «Про «москальські вотчини» в Росії» у номері 7 за 1994 рік. Автор «москальських вотчин» намагається посперечатися з великоросами за «древнє право на землі Київської Русі». Однак у статті Мурада Аджієва, представника одного з тюркських народів, є слушна думка: історія великоросів гранично перекручена й багаторазово переписувалася, себто «покращувалася».

Стаття спричинила буквально ошаленілу відповідь російського автора Аполлона Кузьміна, який опублікував матеріал «Мародери на дорогах Історії». Ото пафос, ото стиль! Але головне — Кузьмін, власне кажучи, не сперечається. Він лише вкотре викладає надумані міфи Російської імперії.

Обидва автори затято, не вважаючи за потрібне підкріплювати свої тези незалежними історичними аргументами, претендують на землю й Історію України. Багатостраждальна українська земле, в чому ж ти завинила перед Богом, що тебе знову й знову намагаються розпинати на хресті Історії — як не великороси, то решта? Невже твоїм сусідам, на правду великим народам, бракує власної старовини, щоб, злодійкувато озираючись, не зазіхати на чужу?!

У ті хвилини великої прикrostі народилася в автора думка спробувати, в міру своїх знань і можливостей, зіскрегти

вигадану великоросами брехню з історичного минулого України — спадкоємиці Русі. Єдиної спадкоємиці!

Пропоную послухати, що ж писав Аджієв у «Москальських вотчинах», і це аж так не сподобалося Аполлону Кузьміну:

«І знову гуляє Росія! Б'ється, кричить, стогне. Укоотре вже вона все починає спочатку, спалюючи мости, що зв'язують два береги пам'яті — сьогоднішній і вчорашній. Нове життя, пульсуюче, конвульсивне й незрозуміле, заповнює пори Вітчизни...» [3, № 7, с. 24].

І далі:

«У 1917 році, коли Росію завоювали прибульці в шкіряних тужурках, усе було дуже схоже. Якщо відкинути застарілі деталі декорації, то дія на сцені тривала за нинішнім сценарієм — забувати, руйнувати «доценту, а далі...» Що вийшло «далі» — відомо.

Але не менш цікаве інше. Виявляється, вся історія Росії й Русі є забуванням! Суцільним забуванням.

Радянський період — ще свіжий — весь на очах, зліплений із тіста, замішаного на міфах. Упродовж сімдесяти років історію країни писали й переписували разів шість або сім» [3, № 7, с. 24].

Як точно помічено — кожен генсек підганяв історію під себе, як мундир! Згадаймо, що ж вивчали в школі наші діди, батьки, ми самі? І, чесно поміркувавши, зізнаймося: історію Росії, хоча держава звалася — СРСР, була багатонаціональною, складалася з п'ятнадцяти республік, об'єднувала сотню народів. Але в комуністичній імперії, як і раніше в російській, не існувало історії українського народу, як не існувало історії народу узбецького, казахського та інших. Тільки там, де історія невідомого народу стикалася з історією великоросів, з'являвся новий народ, який невідь-звідки взявся і «добровільно приєднався» доросійського. А якщо «не добровільно», то це неодмінно були «дикі й ворожі» до всього світу племена, і їх, мовляв, сам Бог велів славним предкам великоросів прибрати до рук. Великороси принесли їм культуру, прогрес, облагородили їх.

Згадаймо, як багато років «облагороджують» багатостраждальний чеченський народ. Звичне діяння москов-

М.М. Карамзін

ської влади. Пізніше нащадки великоросів відхрестяться від гріхів своїх предків, знову переписуть історію й забудуть про варварський розбій. Але ж мучать і знищують гордий чеченський народ сто п'ятдесят років поспіль. Де вже тут вести мову про якусь мораль, про заповідане — «не убий!» Глибокодумно мовчить світове співтовариство.

Як жорстоко і страшно замішана історія Московії на крові!

Повернімося до статті «Про «москальські вотчини» в Росії». «Але ж обманюємося ми і з більш раннім минулим. Забуваємо, що М. М. Карамзін, С. М. Соловйов і всі інші російські історіографи були державними мужами, такими ж залежними, як радянські академіки-найманці. Вони всі однаково писали історію держави російської — під невсипущим оком цензури. Це не були вільні зодчі часу, їх змушували. «Переписування історії — норма в Росії», — котре вже століття за свідчують іноземці...

Свого часу чудовий знавець російського літописання О. О. Шахматов довів, що «Повість минулих літ», написана легендарним Нестором, протягом століть переписувалася принаймні двічі. Пізніші дослідження встановили п'ятикратне переписування окремих її фрагментів [3, № 7, с. 24].

Ось тут Аполлон Кузьмін, зятятий опонент «мародерів на дорогах історії», не сперечається. Немає чим крити, а жаль. Як видно, він вважає цей факт очевидним. Але якщо це встановлений факт, тоді зрозуміло, для чого відбувалося переписування. Виправлення вносила жива й грішна людина — «покращувала минуле великоросів». Не будемо наразі вдаватися в деталі цього «покращення». Далі ми не раз торкнемося цих фактів і зрозуміємо двоїсту мірку великоросів. Усе попереду.

Нестор-літописець

му авторові В. Коваленку. Аполлон Кузьмін «шляхетний» у своєму гніві: і українців, бач, ніколи не існувало, і великороси — ті ж київські русини, тому, мовляв, не пхайтеся до нас, якщо ми вже застовпили свою історію. Геть!

Що ж до Московії — тут йому все цілком зрозуміло. І немає сумніву, що Московію заселили слов'яни «трьома потоками з IX століття: Волго-Балтійським, із верхів'їв Дніпра, із Середнього Подніпров'я».

Мушу, однак, не погодитися з автором. І ось чому.

К. Валишевський у книзі «Іван Грозний», виданій у Росії в 1912 році, за суворої царської цензури, писав:

«... Погляньте на москвича XVI століття: він бо з ніг до голови вдягнутий по-самаркандськи. *Башмакъ, азямъ, армякъ, зипунъ, чебыш, кафтанъ, очкуръ, шлыкъ, башлыкъ, колпакъ, клобукъ, тафья, темлякъ* — такі татарські назви різних предметів його одежі. Якщо, посварившись із това-

Хоч яким би дивним здалося це читачам, та немає історії великоросів на землі Київській! Історія великоросів починається із «Залешанської землі», з Московії, які ніколи не були Руссю. Навіть професори Московського університету С. М. Соловійов і В. О. Ключевський крізь зуби визнавали: так, Русь за старих часів була, але великороси як народ з'явилися аж у XVI–XVII століттях. Отож і посягати на Русь не було підстав. Розвалювався міф про «третій Рим», про право великоросів «збирати землі російські». Але як хотілося!

Звернімося все ж до «опонента мародерів». Тут дісталось не лише Аджієву, а й українсько-

ришем, він почне лаятися, в його репертуарі неодмінно фігуруватиме *дуракъ*, а якщо доведеться битися, в діло піде *кулакъ*. Будучи правителем, він надягне на підсудного *кандалы* та покличе ката дати засудженому *кнута*. Будучи правителем, він збирає податки в *казну*, яку охороняє *карауль*, і влаштуватиме при дорогах станції, які назве *ямами*, і обслуговуватимуть їх *ямицики*. Нарешті, вставши з поштових саней, він заходить у *кабакъ*, який замінив древню російську *корчму*.

І всі ці слова азійського походження. Це, без сумніву, знаменно, хоча й стосується лише зовнішньої форми. Але значно важливіше те, що певний домішок монгольської крові сприяв такій швидкій і покірній асиміляції» [4, с. 109].

Дорогі великороси, ось де ваше коріння! Однак усі ці зовнішні ознаки споріднення свідомо й цілеспрямовано викоринювалися не тільки витісненням слів із побуту, а й заборону на глибокий аналіз таких питань.

Згадайте гоніння ЦК КПРС і московською псевдонауковою елітою Олжаса Сулейменова, казахського поета, який посмів зазіхнути на свята святих — російську історичну міфологію, довівши запозичення російською мовою безлічі слів із тюркської групи мов. Але ж мислячій людині відомо: слово може прижитися в чужій мові тільки в тому випадку, якщо є його носії впродовж тривалого історичного періоду. При цьому слова з ворожого лексикону простий народ у побут аж так щедро не бере. Отже, ці слова жили в гуці народу. Вони живуть і донині, нагадуючи про минуле, хоче того чи ні московський істеблїшмент.

І той самий К. Валишевський, який жив і працював на 100 років раніше від Аполлона Кузьміна, писав — як цвяхи забивав:

«Із етнографічного погляду дев'ять десятих країни (Московії. — В. Б.) мали тільки те російське населення, яке залишила тут хвиля недавнього колонізаційного руху. Не було необхідності у той час «скребти» росіянина, аби знайти татарина і особливо фіна. Основою населення (Московії. — В. Б.) скрізь було фінське плем'я» [4, с. 16].